

Små og store lakselus på små og store laks

Lakselusa er for tiden en kjendis i media og omtales som en alvorlig trussel for anadrom fisk som villaks, sjøørret og sjørøye. I oppslagene er det ofte banale feil. Vi vil under bidra til at de blir færre av dem framover.

Tilpasset vertens levevis

Lakselus er et lite parasittisk krepsdyr som kun lever på laksefisk i sjøvann og som etter hvert dør og faller av for eksempel når fisken vandrer opp i elvene. Vertene er enten laks, sjøørret eller sjørøye. Som alle parasitter er lakselusas livssyklus og oppførsel over lang tid spesielt tilpasset vertenes levevis. Lakselusa har åtte livsstadier for å greie det. De tre første stadiene lever lakselusa fritt i vannmassene. De andre stadiene tilbringer den på en og samme fisk. De planktonstore lakseluslarvene klekkes fra eggstrengene til den kjønnsmodne lakselusa. Det er kun de lakseluslarvene som i sitt tredje livs stadium kommer i kontakt med en fisk som får mulighet til å gjennomføre livssyklusen. Evolusjonen har derfor gjort dem svært egnet til å gjøre akkurat det – å finne en laksefisk.

Den minste fisken tåler minst

Lakseluslarvene kan føres langt med strømmen, kanskje så langt som 100 km avhengig av vær og strømforhold. Hvor lang tid de har på seg for å finne en vert er temperaturavhengig. Ved 10 grader kan den leve rundt 13 dager. Anadrom laksefisk og lakseluslarvene følger gjerne de samme vannsjiktene. Det øker sjansen for at vert og parasitt møtes. Festet til en laks, sjøørret eller sjørøye får lakselusa den næringen de trenger, først som fastsittende, deretter som bevegelige lakselus beitende på fiskens hud- og slimlag. Hvor lang tid det tar for en lakseluslarve å bli til en kjønnsmoden lakselus avhenger også av temperaturen. Ved 10 grader tar det rundt 6 uker.

De anadrome laksefiskene tåler å ha lakselus på seg, om det ikke blir unaturlig mange av dem. Det er de minste fiskene som tåler minst. Forskere har funnet ut at en nylig utvandret laksesmolt på 10-15 gram med bare 1-3 lakselus kan få problemer. Blir de flere kan de drepe smolten. Mens for en gyteklar storlaks synes ti ganger så mange lakselus å være naturlig og ha liten betydning, og har alltid av fiskere i elva blitt regnet som et kvalitetstegn på nygått laks.

Oppformerer i oppdrettsanlegg

I oppdrettsanleggene langs kysten finnes det svært mange oppdrettslaks, altså verter for lakselusa. Her kan naturligvis lakselusa oppformerer og unormalt mange smittsomme larver slippe ut. Oppdretterne legger ned stor innsats med forskjellige metoder for særlig om våren å holde nivået av kjønnsmodne lakselus så lavt som mulig idet laksesmolten legger ut på sin vandring mot havet. Undersøkelser tyder på at oppdretterne ofte kan lykkes en kort periode på våren, men sjøørreten og sjørøya som lever hele sjøfasen langs kysten langt oftere utsettes for unormal og skadelig høy lakselus smitte utover sommeren og høsten.

Sjøørret og røye mest utsatt

Finner du lakselus med eggstrenger på en voksen villaks har den sannsynligvis blitt smittet ute i havet. Fordi lakselusa bare kan bli rundt 250 dager gammel vil lus som smittet laks på vei ut i havet dø og falle av der. Og lakselus på nysmittet laks på vei til elvene rekker ofte ikke å bli kjønnsmodne med eggstrenger før fisken de sitter på vandrer opp i elva. Antall lakselus på kystnær sjøørret gir derfor et bedre bilde av smittepresset og blir derfor brukt som "modellfisk" av forskerne. I juni fant

Havforskningsinstituttet svært høyt smittepress på sjøørret fra Rogaland til og med Nord-Trøndelag og forskerne beskriver situasjonen som svært alvorlig. Mye av laksesmolten, som vandret ut i havet tidligere, slapp imidlertid i vår trolig unna uten for mye lakselus.

Tone Løvold
seniorrådgiver

Frode Staldvik
daglig leder
Kunnskapssenter for laks og vannmiljø